

**PROCEDURA REAGOWANIA
W PRZYPADKACH KRYZYSU ZWIĄZANEGO
Z ZAGROŻENIEM ŻYCIA
– PRÓBY SAMOBÓJCZEJ/SAMOBÓJSTWA UCZNIĄ.**

(dla potrzeb szkół miasta Katowice)

WSTĘP:

KRYZYS W SZKOLE: TO SYTUACJE NIESTANDARDOWE CZYLI zbieg zdarzeń, okoliczności, zachowań, które zakłócają naturalny tryb funkcjonowania szkoły, burzą „schematyzm działania”, następują nieoczekiwanie i wymagają osobistego opanowania, adekwatnych i rzeczowych reakcji i poczucia odpowiedzialności. Wiążą się z obciążeniem i wysokim poziomem dysstresu.

Sytuacja kryzysowa dotyka wszystkich członków społeczności szkolnej, choć w różnym zakresie, i wymaga bardzo rzetelnie przygotowanych mechanizmów reagowania, odpowiednich do potrzeb danej grupy osób, adekwatnych do stopnia zaangażowania ich w zdarzenie.

Opracowany na podstawie prezentowanej procedury – schemat postępowania w danej placówce powinien stanowić narzędzie efektywnego reagowania na trudne, niespodziewane sytuacje wychowawcze.

Etap przygotowawczy

1. Przeszkolenie Rady Pedagogicznej w zakresie reagowania w sytuacjach kryzysu związanego z zagrożeniem życia – próba samobójcza ucznia, samobójstwo, śmierć ucznia, wypadek itp.
2. Wyposażenie Rady Pedagogicznej w materiały edukacyjne (w załączeniu podstawowe informacje dotyczące reagowania w sytuacjach kryzysowych – załączniki nr 1,2,3,4)
3. Powołanie Szkolnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (SZZK).
4. Określenie stałego składu SZZK:
  - Dyrektor Szkoły
  - z-ca Dyrektora Szkoły

- psycholog/pedagog szkolny
- wytypowany przez dyrektora nauczyciel.

W zależności od skali i specyfiki zdarzenia zawiązanego z zagrożeniem lub dokonaniem samobójstwem uwzględnia się powołanie innych osób – np. wychowawca danej klasy, związany z danym problemem nauczyciel.

5. Określenie podmiotów – instytucji wspierających szkołę, m.in.:
  - Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna,
  - Ośrodek Interwencji Kryzysowej MOPS,
  - Policja,
  - inne podmioty mające kontakt z dzieckiem lub jego rodziną np. kurator, psycholog udzielający pomocy rodzinie przed wydarzeniem krytycznym itp.

I. Etap organizowania działań i pomocy osobom poszkodowanym w wyniku zdarzenia – procedura reagowania w odpowiedzi na zdarzenie związane z zagrożeniem samobójstwem lub śmiercią ucznia.

1. Zebranie Szkolnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego.
2. Określenie działań zespołu w sytuacji zdarzenia kryzysowego z udziałem przedstawiciela Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej – (PPP), Ośrodka Interwencji Kryzysowej MOPS (OIK)
Analiza sytuacji związanej z wydarzeniem krytycznym:
  - ocena skali zdarzenia,
  - ocena szkód,
  - ocena zagrożeń,
  - ocena potrzeb – „triage psychologiczny”, ustalenie osób poszkodowanych i wytypowanie uczniów do objęcia indywidualną pomocą psychologiczną,
  - określenie priorytetów, schematu działań i szczegółowego podziału zadań.
3. Działania interwencyjne o charakterze informacyjnym i prawnym.
  - a. Przekazanie informacji o zdarzeniu zespołowi klasowemu – Dyrektor Szkoły ze wsparciem psychologa/pedagoga szkolnego (po ustaleniu działań na zebraniu SZZK)

- b. Zarządzanie informacją o zdarzeniu: informowanie Wydziału Edukacji UM, Kuratorium Oświaty, kontakt z mediami – Dyrektor/z-ca Dyrektora Szkoły.
  - c. Działania prawne związane ze zdarzeniem – kontakt z Policją, Prokuraturą, Sądem itp. – Dyrektor/z-ca Dyrektora Szkoły.
  - d. Wsparcie ze strony Pracownika PPP i OIK MOPS.
4. Objęcie pomocą osób poszkodowanych w wyniku zdarzenia:
- ucznia (w zależności od sytuacji na terenie szkoły i/lub poza nią),
  - zespołu klasowego – „triage psychologiczny” – wyłonienie uczniów wymagających indywidualnego wsparcia psychologicznego,
  - rodziny ucznia,
  - innych członków społeczności szkolnej w zależności od specyfiki zdarzenia.

W przypadku uruchomienia procedur prawnych, w tym np. przesłuchań – uzgodnienie z przedstawicielem Policji formy wsparcia dla uczniów biorących udział w procedurach prawnych.

5. Pomoc osobom poszkodowanym:
- a. Kontakt z zespołem klasowym i objęcie wsparciem psychologicznym uczniów- „triage psychologiczny” – wyłonienie uczniów potrzebujących indywidualnego wsparcia – psycholog/pedagog szkolny, wychowawca, pracownik PPP ze wsparciem pracownika OIK MOPS.
  - b. Udostępnienie pomocy specjalistycznej rodzinie poszkodowanego – szkoła we współpracy z OIK MOPS.
Ośrodek Interwencji Kryzysowej MOPS obejmuje pomocą rodzinę ucznia lub inne osoby w zależności od specyfiki sytuacji i specyfiki pomocy.

Uwaga!!!

Procedura reagowania w sytuacji kryzysu związanego z zagrożeniem życia na terenie szkoły jest wynikiem pracy zespołowej (SZZK). Niezbędnym działaniem jest aby, każdego dnia w trakcie realizacji zadań interwencyjnych, zespół spotkał się rano - przedstawił zaplanowane działania , a po zakończeniu dnia zdał raport z efektów działań zrealizowanych w danym dniu.

Istotne jest, aby Dyrektor Szkoły - osoba zarządzająca sytuacją kryzysową na terenie szkoły była informowana o przebiegu i efektach działań. Umożliwia to informowanie Wydziału

Edukacji UM, Kuratorium Oświaty, mediów i innych podmiotów mających uprawnienia do informacji.

II. Etap podsumowania i ewaluacji działań.

1. Zebranie Szkolnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego celem podsumowania efektów działań, kosztów i dalszych potrzeb osób poszkodowanych.
2. Zaplanowanie działań postinterwencyjnych – form pomocy osobom poszkodowanym w odpowiedzi na rozpoznane i zgłoszone potrzeby.
3. Sporządzenie raportu końcowego.
4. Zorganizowanie wsparcia dla osób zaangażowanych w organizowanie i realizację pomocy osobom poszkodowanym w wyniku zdarzenia – wsparcie dla członków SZZK:
realizatorzy zadania + pracownik PPP + pracownik OIK MOPS.

Opracowanie:

mgr L. Krzywicka – Ośrodek Interwencji Kryzysowej MOPS Katowice,
mgr M. Bernad – doradca metodyczny ds. pomocy psychologiczno- pedagogicznej w Katowicach
w oparciu o Poradnik dla nauczycieli i innych pracowników szkoły „ZAPOBIEGANIE SAMOBÓJSTWOM”
red. WHO, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, MEN, Polskie Towarzystwo Suicydologiczne;
Procedury, strategie zarządzania kryzysem w szkole. Gdańsk, 2006.

CZYNNIKI WYSOKIEGO RYZYKA

Nigdy nie należy lekceważyć żadnych sygnałów, świadczących o chęci popełnienia samobójstwa.

Nawet, jeśli groźby takie wydają się jedynie próbą zwrócenia na siebie uwagi, wymagają rzetelnej oceny sytuacji.

1. Uczeń mówi (lub wyraża w inny sposób - na przykład w stroju, ekspresji plastycznej czy muzycznej) o poczuciu beznadziejności, bezradności, braku nadziei.
2. Mówi wprost lub pośrednio o samobójstwie, pisze list pożegnalny lub testament.
3. Obserwowane są zmiany zachowania (np. rozdawanie swoich cennych rzeczy, izolowanie się od ludzi, zaniedbywanie swojego wyglądu, słuchanie określonej muzyki, agresja jawna lub tłumiona).
4. W ostatnim czasie unika kontaktów, również z bliskimi kolegami, izoluje się, zamyka w sobie.
5. Zaniechał zajęć, które dotychczas sprawiały mu przyjemność .
6. Używa wyrażen, które mówią o jakimś krańcowym momencie w czasie, wiążą się z końcem, zaprzestaniem, odejściem itp.
7. W ostatnim czasie przejawia dużą zmianę charakteru, nastroju, występują nietypowe zachowania.
8. Przestał dbać o wygląd i higienę osobistą lub zmienił inne nawyki zachowania.
9. Źle sypia, cierpi na bezsenność , nie ma apetytu.
10. W przeszłości podejmował już próby samobójcze, występowały uprzednio samouszkodzenia i / lub zachowania impulsywne.
11. Przejawiał inne zachowania ryzykowne, okaleczał się , spożywał alkohol, używał narkotyków itp.
12. W ostatnim czasie doświadczył jakiejś traumy, sytuacji stresowej, np. przeżył stratę ważnej relacji z kimś bliskim lub śmierć osoby bliskiej, wystąpiła nagle lub długo utrzymuje się trudna sytuacja życiowa (m.in. konflikty w rodzinie, samotność, doświadczanie przemocy, niepowodzenia szkolne, odrzucenie przez osobę znaczącą , utrata kogoś lub czegoś).
13. Przejawia zainteresowanie tematyką śmierci, umierania, reinkarnacji, życia po śmierci itp.
14. Istnieje obciążenie rodzinne samobójstwami i / lub zaburzeniami psychicznymi.
15. Fascynują go znane osoby (np. gwiazdy popkultury), które popełniły samobójstwo.

ARKUSZ OCENY
występowania czynników wysokiego ryzyka

Lp.	Czynnik wysokiego ryzyka	TAK	NIE
1.	Czy uczeń mówi lub w inny sposób wyraża beznadziejność, bezradność?		
2.	Czy bezpośrednio lub pośrednio mówi o samobójstwie?		
3.	Czy w ostatnim czasie pozbywał się osobistych przedmiotów – przedtem dla niego ważnych?		
4.	Czy ostatnio zaczął izolować się, wycofywać z kontaktów, także z bliskimi kolegami?		
5.	Czy zaniechał zajęć, zabaw, dyscyplin sportu dotąd sprawiających mu przyjemność?		
6.	Czy napisał testament, list pożegnalny?		
7.	Czy używa wyrażeń, które wskazują na jakiś moment w czasie, który wiąże się z końcem, zaprzestaniem, odejściem, inną sytuacją?		
8.	Czy przeszedł niedawno zdecydowaną zmianę charakteru, nastroju, zachowania?		
9.	Czy ostatnio zmienił swoje nawyki, np. przestał dbać o wygląd?		
10.	Czy ma problemy z jedzeniem, snaniem nieuzasadnione organicznie?		
11.	Czy podejmował wcześniej próby samobójcze?		
12.	Czy podejmuje jakieś szczególnie ryzykowne zachowania?		
13.	Czy doświadczył niedawno straty, traumy?		
14.	Czy daje wyraz swemu zainteresowaniu tematyką śmierci, umierania, życia po śmierci?		
15.	Czy fascynuje się postaciami kultury, innymi znanymi osobami, które zginęły samobójczo?		
16.	Czy spożywa alkohol, czy używa narkotyków?		

**WSKAZANIA DOTYCZĄCE UTRZYMANIA
WŁAŚCIWEGO KONTAKTU Z UCZNIEM
(dla pedagoga/ psychologa szkolnego/ wychowawcy klasy)**

1. Należy udostępnić swój służbowy numer telefonu oraz inne całodobowe numery Telefonów Zaufania, Ośrodków Interwencji Kryzysowych.
2. Należy poinformować ucznia, kiedy i gdzie dana osoba może być dla niego dostępna. Podając określone terminy, godziny należy konsekwentnie dotrzymywać uzgodnień.
3. Warto dowiedzieć się, czy uczeń wie jak zwrócić się o pomoc, jak zgłosić problem telefonicznie.
4. Warto podkreślać w rozmowie z uczniem, by informował kogoś (nawiązał kontakt) ilekroć pojawią się myśli samobójcze lub obniży się jego kondycja psychiczna.
5. Warto zachęcić ucznia do podejmowania kontaktu w razie potrzeby pomiędzy ustalonymi spotkaniami.
6. Należy wykazywać wzmożoną czujność, by ocenić, czy nie ma zagrożenia.
7. Należy zdobyć informacje o numerach telefonów do ucznia i jego najbliższych.
8. Należy konsultować ze specjalistami, zaangażowanymi w sprawę bieżącą sytuację i analizować wspólnie swoje działania.

WSKAZANIA DOTYCZĄCE INTERWENCYJNEJ ROZMOWY Z UCZNIEM

1. Unikaj podtrzymywania wyobrażeń ucznia o naszej wszechmocy.
Mów otwarcie o tym, co możesz zrobić. Poszukuj z uczniem najlepszego rozwiązania.
2. Unikaj koncentrowania się na instrumentalnym („na pokaz”) aspekcie próby samobójczej (niedocenie zagrożenia).
Doceń zagrożenie- spróbuj zrozumieć potrzebę ucznia i jego sposób jej zaspokojenia.
Niektórzy mówią o swoim cierpieniu poprzez samobójstwo.
3. Unikaj blokowania tematu śmierci i samobójstwa (stwierdzenia typu: „nie mówmy o śmierci”).
Mów otwarcie o śmierci. Pokazujesz tym samym, że uczeń może o wszystkim z tobą porozmawiać.
4. Unikaj zaprzeczania temu, co mówi uczeń, unikaj osądzania go.
5. Unikaj ujawniania bezradności i / lub rezygnacji z udzielenia pomocy.
6. Doceń wartość rozmowy - często samo wysłuchanie jest pomocne.
7. Nie zobowiązuje się do tajemnicy. Mów raczej o dyskrecji i bezpieczeństwie.

Mity i stereotypy:

1. Nie popełnia samobójstwa ten, kto o nim mówi
2. Do samobójstw dochodzi bez specjalnych sygnałów
3. Samobójca zawsze chce odebrać sobie życie
4. Poprawa po kryzysie oznacza koniec ryzyka
5. Samobójstwo popełniają osoby chore psychicznie
6. Samobójstwo zależy od zamożności człowieka

ZASADY KONTAKTU Z MEDIAMI

1. Należy wyznaczyć jedną komunikatywną i dobrze merytorycznie przygotowaną osobę do kontaktu z mediami.
2. Należy jasno określić kto, w jaki sposób i gdzie będzie przekazywał dziennikarzom informacje.
3. Należy odpowiadać na pytania mediów natychmiast, przekazując jedynie konkretne i sprawdzone informacje, należy podawać fakty.
4. W sytuacji dużego zainteresowania mediów warto zorganizować konferencję prasową i przygotować komunikaty prasowe.
5. Konferencję prasową powinien prowadzić dyrektor szkoły, choć istotne informacje może przekazywać ktoś inny spośród personelu szkoły lub osoba ze współpracującej ze szkołą w przewyciężaniu kryzysu instytucji czy organizacji.
6. W trakcie konferencji należy rzeczowo odpowiadać na pytania dziennikarzy, powinna to robić osoba kompetentna, komunikatywna, posiadająca wiedzę merytoryczną.

Opracowanie:

mgr L. Krzywicka – Ośrodek Interwencji Kryzysowej MOPS Katowice,
mgr M. Bernad – doradca metodyczny ds. pomocy psychologiczno- pedagogicznej w Katowicach
w oparciu o Poradnik dla nauczycieli i innych pracowników szkoły „ZAPOBIEGANIE SAMOBÓJSTWOM”
red. WHO, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, MEN, Polskie Towarzystwo Suicydologiczne;
Procedury, strategie zarządzania kryzysem w szkole. Gdańsk, 2006.